

МІНЯЙЛО Олександр,
к. е. н., доцент, декан факультету економіки,
менеджменту та психології
Державного торговельно-економічного
університету
вул. Кіото, 19, м. Київ, 02156, Україна

ORCID: 0000-0002-2748-0687
o.miniailo@knute.edu.ua

MINIAILO Oleksandr,
PhD (Economics), Associate Professor,
Dean at the Faculty of Economics,
Management and Psychology
State University of Trade and Economics
19, Kyoto St., Kyiv, 02156, Ukraine

ORCID: 0000-0002-2748-0687
o.miniailo@knute.edu.ua

ЕКОНОМІЧНА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ ЗА УМОВ ГЛОБАЛЬНОЇ ПАНДЕМІЇ

ECONOMIC POLICY OF THE STATE IN A GLOBAL PANDEMIC

Вступ. Глобальна пандемія докорінно змінила світову економіку, змусивши держави залучатися до новітніх форм партнерства та вдосконалення моделей глобального розвитку.

Проблема. Глобалізація обумовила незворотний процес деформування ринкових механізмів економічного розвитку на основі модифікації механізму та характеру конкуренції. Вирішення цих проблем потребує посилення ролі держави у формуванні стратегічного вектора розвитку економіки.

Мета статті – розкриття новітніх трендів розвитку економічної політики держави за умов глобальної пандемії.

Методи. Застосовано сукупність методів та підходів: діалектичний, синтезу та порівняльний; системний та інституційний підходи, узагальнень, єдності історичного та логічного підходів.

Результати дослідження. У розвинених країнах ресурси дедалі більше концентруються на стратегічних напрямках економічного розвитку, що потребує залучення значних бюджетних коштів, стратегічного планування тощо. Відтак зростає потреба у формуванні новітньої парадигми економічної політики. Визначено теоретичні та прикладні цілі нового формату економічної політики. Встановлено, що інструменти економічної політики держави потребують належного наукового обґрунтування.

Висновки. Місце і роль держави за умов сучасних викликів, пов'язаних з пандемією, визначаються передусім тим, що держава розглядається як суб'єкт, який забезпечує розбудову та збалансоване функціонування всіх

Introduction. The global pandemic has radically changed the world economy, actualizing the development of new approaches to economic policy. At the global level, states are involved in the latest forms of partnership and improving models of global development.

Problem. Globalization has led to an irreversible process of deformation of market mechanisms of economic development based on the modification of the mechanism and the nature of competition. To solve a range of problems it is necessary to strengthen the role of the state in shaping the strategic vector of economic development.

The aim of the article is to reveal the latest trends in the development of economic policy in the global pandemic.

Methods. A set of methods and approaches was used: dialectical, synthesis and comparative; systemic and institutional approaches, the method of generalizations, the unity of historical and logical approaches.

Results. In developed countries, resources are increasingly concentrated on strategic areas of economic development, which requires significant budget funds, strategic planning and more. Therefore, there is a growing need to form a new paradigm of economic policy. Theoretical and applied goals of the new format of economic policy are determined. It is established that the instruments of economic policy of the state need proper scientific substantiation.

Conclusions. The place and role of the state in the current challenges of the pandemic is determined primarily by the fact that the state is seen as an entity that ensures the development and

© Міняйло О., 2022

Автор не отримував прямого фінансування для цього дослідження.

Miniailo O. Ekonomichna polityka derzhavy za umov global'noi' pandemii'. *Visnyk Kyi'vs'kogo nacional'nogo torgovel'no-ekonomichnogo universytetu*. 2022. № 1. S. 26-44. [https://doi.org/10.31617/1.2022\(141\)02](https://doi.org/10.31617/1.2022(141)02)

26 **ISSN 1727-9313. ВІСНИК КНТЕУ. 2022. № 1**

елементів національної економічної системи. Підґрунтям для реалізації виваженої економічної політики має бути наукова ідентифікація стратегічних пріоритетів розвитку економіки й визначення на цій основі концептуальних підходів та інструментів з метою формування системи ідентифікації наближення кризових явищ у майбутньому.

Ключові слова: економічна політика, держава, глобальна пандемія, ринок.

balanced functioning of all elements of the national economic system. The basis for the implementation of a balanced economic policy should be the scientific identification of strategic priorities for economic development and the definition on this basis of conceptual approaches and tools to form a system for identifying the approach of future crises.

Keywords: economic policy, state, global pandemic, market.

JEL Classification B41, B52, F01, F60, O29

Вступ. Глобальна пандемія докорінно змінила світову економіку, актуалізувавши розроблення новітніх підходів до формування економічної політики та пошуку модернізованих форм партнерства держави, суспільства та суб'єктів підприємництва. Роль держави за таких умов суттєво зростає. На глобальному рівні держави залучаються до новітніх форм партнерства, спільного пошуку рішень, продукування суспільних благ, удосконалення моделей глобального розподілу та доступу держав, які цих соціальних благ не мають.

Проблема. У контексті дослідження розвитку ефективної економічної політики визначено, що всебічна та широкомасштабна глобалізація другої половини ХХ – початку ХХІ ст. зумовила обмеження регулювальних функцій національних держав. Наслідками цих процесів стало те, що держави втратили можливість захисту національних економік від різноаспектних дисбалансів та асиметричних шоків. Унаслідок глибокої лібералізації національні уряди втрачають змогу належного використання цілої низки важелів макроекономічного регулювання. Національні держави змушені узгоджувати власну економічну політику з інтересами багатонаціональних корпорацій, що неминуче зумовлює зниження рівня суверенності урядів. Саме глобалізація спричинила незворотний процес деформування ринкових механізмів економічного розвитку на основі модифікації механізму та характеру конкуренції.

Дослідники спрямовують вектор аналізу на розкриття проблем формування ефективної моделі економічної політики держави, розвиток інституційно-організаційного забезпечення, розбудову необхідної інфраструктури, покликаної спростити здійснення трансакцій, становлення організаційно-правових механізмів системи захисту власності. Відсутність чи недостатня адекватність розвитку більшості із зазначених складових механізму реалізації економічної політики держави є суттєвим інституційним обмеженням для ефективного розвитку національної економіки.

Таким чином, за сучасних умов зростає важливість дослідження ролі держави у глобальному вимірі, оскільки збільшується взаємозалежність національних економік і складність системи взаємозв'язків

між ними. Вирішення цих проблем потребує посилення ролі економічної політики держави при формуванні стратегічного вектора розвитку економіки. Актуальним є питання вдалого, вираженого та органічного поєднання ринкового саморегулювання та механізму державного впливу на перебіг економічних процесів. Ці два виміри повинні взаємодіяти та доповнювати один одного. Водночас необхідним є пошук ідеального балансу між глибиною державного впливу на економічні процеси, ринковим саморегулюванням та внутрішнім потенціалом саморозвитку економіки. За цих умов відбувається зміщення інституційного балансу від ринкових сил і суб'єктів підприємництва у напрямі посилення ролі держави, якій відводиться визначальна роль у соціально-економічній динаміці [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Систематизація глибинних зрушень у методологічному базисі теорії економічної політики дає підстави стверджувати, що теоретична матриця дослідження ролі та місця держави в економічних процесах перебуває на етапі активної трансформації її предметно-дослідницького поля. Одним з визначальних трендів ХХІ ст. є посилення національної конкурентоспроможності саме тих країн, які повною мірою можуть активно використовувати власні історичні надбання та застосувати ефективні підходи у межах відомих моделей мобілізації ресурсів на основі ендогенізації господарського розвитку, відлагодження механізмів дієвої взаємодії з інституціями громадянського суспільства та інвестування у широкомасштабні національні проекти та програми [2–4].

Предметне поле аналізу економічної політики держави за умов глибинних флуктуацій та перманентної нестабільності протягом тривалого періоду формує спектр дослідницьких пошуків багатьох учених. А. Гриценко переконливо доводить, що глибинні соціально-економічні перетворення глобального масштабу докорінно змінюють місце і роль держави за сучасних умов. Учений аргументує, що процеси глобалізації обумовили загострення суперечностей між інтересами багатонаціональних структур, з одного боку, й національних держав, – з іншого. Очевидно, що соціально-економічні процеси виходять за межі впливу національних держав, натомість багатонаціональні підприємства значно визначають вектор усього суспільного розвитку [5].

О. Шаров розкрив модифікацію трисуб'єктної моделі "державаринок-глобалізація", відстеживши їхній взаємний вплив. Автором проаналізовано особливості впливу глобалізації на реалізацію функцій держави. Дослідник стверджує, що роль держави в економіці суттєво зростає за умов модернізації її функцій. При цьому, на його переконання, політико-економічний розвиток потребує забезпечення добросовісної конкуренції, участі у проектах державно-приватного партнерства під впливом інтернаціоналізації [6].

Ю. Уманців аналізує глобальні тенденції формування і розвитку економічної політики держави, зосередивши увагу на необхідності обмеження негативного впливу глобальних макроекономічних дисбалансів на розвиток національної економіки. Науковець визначив напрями використання світового досвіду реалізації економічної політики в Україні з урахуванням національної специфіки вітчизняної економіки [7].

На основі проведеного аналізу С. Кораблін відзначає, що найбільших успіхів у протидії *COVID-19* продемонстрували країни з розвиненими та дієвими державними інститутами, неабияка важливість яких виявилася на всіх етапах протистояння глобальній пандемії. Саме розвинені країни зосредили не лише високоефективний бізнес, але й наукові центри, які запропонували розробки та їх масштабне виробництво [1].

Українські дослідники Б. Данилишин та І. Богдан детально вивчають напрями здійснення національними органами макроекономічного регулювання виважених заходів, спрямованих на захист національних економік від дестабілізуючих зовнішніх шоків, обґрунтовують шляхи та пріоритети системної стабілізаційної політики та антикризових заходів щодо протидії поширенню зовнішніх шоків у національній економіці, її стабілізації та створення умов для її подальшого відновлення та стійкого економічного зростання [8].

О. Москаленко пропонує напрями реалізації економічної політики у постпандемічний період, яка, на думку автора, має орієнтуватися на досягнення низки цілей, серед яких мінімізація економічної нерівності, сприяння формуванню цифрової економіки, активізація зайнятості та відмова від моделі "дешевої робочої сили", вирівнювання умов міжнародної конкуренції, започаткування моделі низьковуглецевої економіки. Дослідниця обґрунтовує перспективи розвитку моделі постпандемічної, ціннісно-орієнтованої інклюзивної економіки [9].

У контексті відновлення економічної динаміки в Україні на основі узагальнення світового досвіду І. Федулова та М. Джулай проаналізували потенційні втрати українських суб'єктів господарювання від запровадження карантинних обмежень у зв'язку з пандемією *COVID-19* та окреслили пріоритетні види економічної діяльності [10]. Водночас нині ще недостатньо системних та комплексних досліджень, спрямованих на пошук напрямів модернізації економічної політики держави за умов ризиків та викликів глобальної пандемії.

Метою статті є розкриття новітніх трендів розвитку економічної політики держави за умов глобальної пандемії.

Методи. Концептуально-методологічну основу дослідження сформулювали наукові праці зарубіжних та українських учених з питань економічної політики держави. Застосовано сукупність методів та підходів,

які дали змогу реалізувати системно-концептуальну єдність дослідження, а саме: діалектичний, синтезу та порівняльний, узагальнень; системний та інституційний підходи, єдності історичного та логічного підходів.

Результати дослідження. Результати проведеного аналізу свідчать, що у розвинених країнах ресурси дедалі більше концентруються на стратегічних напрямках. Для цього використовуються значні бюджетні кошти, стратегічне планування, промислова політика. З огляду на це зростає необхідність формування новітньої парадигми економічної політики, яка має відповідати інтересам суспільства, бути соціально спрямованою, сприяти підвищенню загальної ефективності економіки, рівномірному розподілу вигід від економічного зростання, стримувати зростання економічної нерівності. Теоретичні та прикладні цілі нового формату економічної політики та її інструменти потребують належного наукового обґрунтування.

У цьому зв'язку актуалізується питання необхідності застосування моделі глобального регулювання, яка впливатиме на зростання економіки загалом і добробуту більшості домогосподарств. Оскільки сталий розвиток національної економіки є неможливим поза соціумом, без широкого залучення до нього широких верств населення, то подолання кризи соціальної складової економічної політики держави слід шукати на засадах забезпечення суспільного консенсусу з використанням широкого спектру інструментарію, який є у розпорядженні державних інституцій [11, с. 73–77; 12, с. 14–17].

Насправді верховенство права в економічних відносинах на засадах юридичної визначеності та заборони дискримінації надає достатній інструментарій для забезпечення рівності розвитку. Особливе значення це має для глобального ринку, де спостерігається нерівномірність розподілу багатств і підриває засади верховенства права. Однак для цього має діяти інституційна компонента верховенства права. Сам по собі перехід від екстрактивних до інклюзивних моделей економіки складний, без побудови ринкових інституцій та належних гарантій стабільності. Інституційною основою тут є демократична легітимізація законодавчого процесу, який має бути інклюзивним та прозорим, ефективна діяльність незалежних регуляторів на ринку [3, с. 5–12].

При цьому відомі американські вчені Д. Аджемоглу та Дж. Робінсон вказують на те, що якраз саме інклюзивні економічні інститути, які підтримують право власності, створюють рівні конкурентні умови й заохочують до інвестування в нові технології й знання, сприятливіші для економічного розвитку, ніж екстрактивні [13, с. 370–375]. Підтримує таку позицію й нобелівський лауреат М. Спенс, зауважуючи, що економічне зростання постійно супроводжується розвитком правових, політичних та регуляційних інституцій. При цьому відбувається взаємне доповнення можливостей ринку та економічної політики держави [14, с. 59–60]. О. Аузан цілком слушно стверджує, що не існує однозначної відповіді про те, який формат дер-

жавного втручання у перебіг економічних процесів є більш доцільним – глибокий чи мінімальний регулятивний вплив урядових структур на розвиток економіки. Однак саме держава наділена винятковим правом застосовувати елементи законодавчого примусу до економічних суб'єктів. При цьому держава є хорошою інституцією не тому, що вона турбується про своїх громадян, а тому, що ефективніше, ніж будь-яка інша інституція, "може примушувати або загрожувати" [15, с. 58].

Водночас із глобальним трендом лібералізації, яка проводилася через політику національних держав та міжнародних інститутів щодо усунення інструментарію прямого впливу урядів та центральних банків на економіку, відбувалися об'єктивні процеси, що посилювали функціональну автономність економічних суб'єктів [16]. Розширення індивідуальної свободи вийшло за межі інтеграційної здатності національних економік. Цей процес до певного часу залишався не надто помітним, оскільки не суперечив ліберальним теоріям, й чітко виявився, коли зазначене розбалансування призвело до загострення глобальних кризових явищ, й ліберальні пріоритети почали поступатися важелям активної економічної політики [17].

У цьому контексті, визначаючи певний ступінь автономії держави в економічній політиці, слід зауважити, що глобалізація трансформує її форми та функції. Досвід глобального розвитку останніх десятиліть дає змогу виявити два взаємопов'язані, але водночас різні напрями трансформацій, які безпосередньо фокусуються у площині цієї проблематики. Перший – дерегулювання, що передбачає зменшення активного втручання в економічні процеси та зміщення інституційного балансу у напрямі ринкових сил і суб'єктів багатонаціонального підприємництва, масштабне застосування механізмів саморегулювання у тих сферах, які раніше регулювалися державою. Інший напрям – трансформація системи регулювання, за якої змінюються не норми, що регламентують економічні процеси, а самі підходи до розроблення правил і ухвалення регулюючих рішень [18].

На початку ХХІ ст. глобальна економіка вступила у нову еру розвитку, оскільки стрімко загострилися суперечності між транснаціональним виміром капіталу та державним суверенітетом як формою організації та функціонування суспільства. При цьому йдеться про глибинні суперечності між процесами глобалізації, що визначають ліберальні засади економічного розвитку, та політичною владою, зосередженою на рівні держави. У контексті таких змін і принципового оновлення методологічної конструкції трансформуються засадничі основи розвитку світової економіки як складної багаторівневої системи, що здатна до самоорганізації та саморозвитку. Асиметричні ефекти порушення вартісних пропорцій між реальним та фінансовим секторами світової економіки призводять до постійної системної нерівноваги, що за таких умов набуває ознак турбулентності [19].

Відтак, криза глобалізму сьогодні пов'язується зі зміщенням центру планетарного розвитку від економік ліберально-демократичного спрямування Заходу до економік із поглибленим адмініструванням у країнах Азійсько-Тихоокеанського регіону. Однак це пов'язано з економічною спроможністю держави, тобто її можливістю гарантувати економічні свободи, захищати сумлінну конкуренцію, забезпечувати економічний баланс у зовнішній торгівлі та контролювати належний рівень суверенних позик. З цієї позиції існують потенційні асиметричні загрози національній економіці, кінцевим об'єктом якої є саме державний суверенітет і спроможність держави самостійно впроваджувати та реалізовувати власні рішення [20]. Важливими складниками інституційного механізму економічної безпеки держави є конкурентоспроможність національної економіки, ступінь гарантованості економічних свобод, гарантії права власності та додержання контрактів, структура зовнішніх позик та платіжного балансу країни. Інституційний аспект відображається у структурі національної економіки, ступені її відкритості, гарантіях економічних свобод, ефективності захисту конкуренції та обмеження монополізму. При сучасному економічному протистоянні, як правило, використовують олігопольну структуру економіки та орієнтацію збуту власних товарів і послуг із контрагентами на зовнішніх ринках. Водночас поглиблюються суперечності між посиленням стійкості глобального ринку внаслідок перерозподілу ризиків між великою кількістю учасників і небезпекою виникнення ланцюгової реакції на негативні імпульси [21; 22]. В узагальненому вигляді тенденції розвитку світової економіки за умов глобалізації наведено на *рис. 1*.

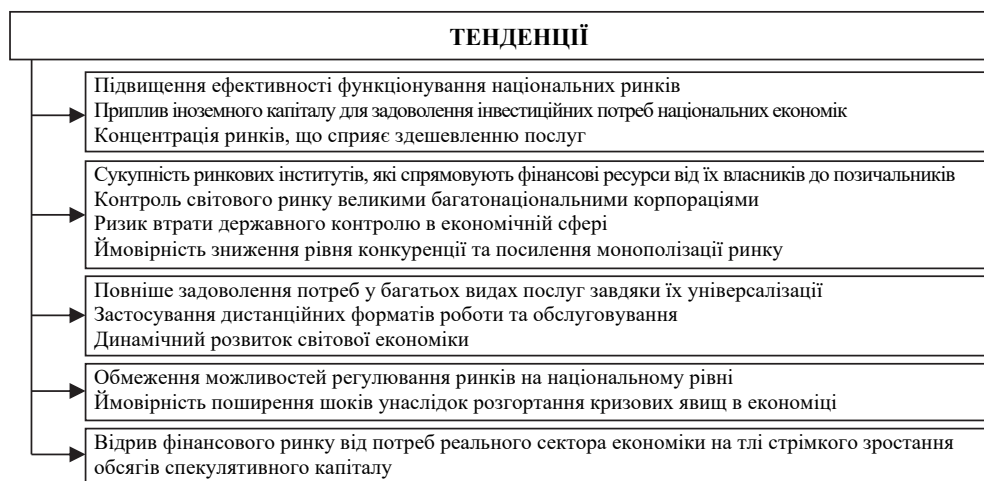

Рис. 1. Сучасні тенденції розвитку світової економіки за умов глобальних кризових явищ

Джерело: складено автором на основі власних досліджень та узагальнень.

Наслідки трансформації економічної системи в Україні актуалізували питання вибору та обґрунтування напрямів її подальшого економічного розвитку. Багатоаспектність і масштабність цієї проблеми обумовили потребу в комплексному її вивченні та різновекторність наукового пошуку. Здебільшого перебіг макроекономічних процесів в Україні не вкладається у схеми відомих нині економічній науці моделей і концепцій. Для практичної реалізації державної стратегії розбудови національної економічної системи необхідні конкретизація пріоритетів, уточнення ресурсного забезпечення, відпрацювання механізмів здійснення економічної політики. На тлі змін, що відбуваються у країні, спостерігається утвердження нової моделі розвитку з посиленням ринковим вектором і ускладненими державними функціями. Впровадження системи нової економічної політики держави має також сприяти забезпеченню інноваційного економічного розвитку України, підвищенню конкурентоспроможності національного виробника, рівня та якості життя, закладенню підґрунтя для стійкого економічного зростання. Вибір певної моделі економічної політики є не простим відображенням теоретичної концепції, а й результатом впровадження принципів і засад, які залежать від національних особливостей кожної окремої країни та відповідають національним традиціям, що дає змогу внаслідок цього формувати стратегію використання конкурентних переваг країни [23; 24].

Ефективність функціонування національної економіки детермінується її спроможністю адекватно й гнучко реагувати на виклики, що постають на кожному етапі її розвитку. За сучасних умов з особливою гостротою виявляються виклики, обумовлені динамічним технологічним розвитком, посиленням конкуренції на світових ринках, необхідністю задоволення суспільних потреб, які постійно зростають, пошуком нових підходів до забезпечення ефективної комплементарності складових сталого розвитку, посиленням вимог до збалансованості національних інтересів з глобальними трендами, необхідністю зваженого балансування між перманентною появою нових можливостей й загроз в умовах швидкого розповсюдження кризових явищ. Теоретико-методологічна модель аналізу економічних функцій держави ґрунтується на дослідженні відносин між державою (державними інститутами-регуляторами) та громадянським суспільством (соціальними групами, індивідуальними споживачами публічних послуг). На *рис. 2* наведено авторський підхід до трактування економічних функцій держави на сучасному етапі господарського розвитку.

Держава повинна через структурні зрушення цілеспрямовано формувати інституційне підґрунтя для сприйняття економікою позитивних сигналів до економічного зростання. Зокрема, замість необґрунтованого виокремлення пріоритетних галузей слід забезпечити спроможність економіки без зовнішнього втручання визначати й підтримувати ті пріоритети, які здатні сприяти модернізації та зміцненню конкурентоспроможності. Здебільшого такими інструментами є функціо-

нальна підтримка експортної, інвестиційно-інноваційної діяльності, структуризація фінансової системи для підвищення інвестиційного потенціалу економіки, створення високооплачуваних робочих місць, розвиток підприємництва тощо [25]. Однак при цьому слід брати до уваги, що саме суспільство є неоднорідним, воно складається з численних груп впливу та інтересів, тому необхідно враховувати потенційний конфлікт таких інтересів при дослідженні економічних функцій держави [26].

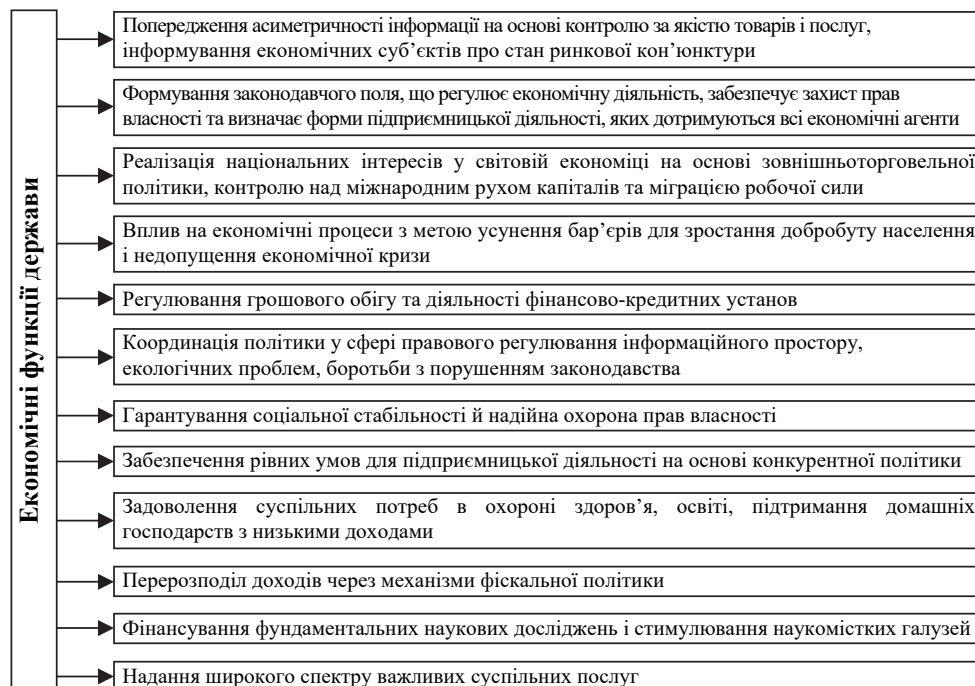

Рис. 2. Основні напрями реалізації економічних функцій держави

Джерело: складено автором на основі власних досліджень та узагальнень.

Нині динамічний та місткий внутрішній ринок підвищує роль ендегенних чинників у моделі національного економічного розвитку. Показовим є приклад застосування країнами ЄС та Сполученими Штатами Америки програм, спрямованих на подолання кризових явищ в економіці та стимулювання стійкого економічного зростання. Реалізовані урядами цих країн, а також Європейським центральним банком і Федеральною системою США програми суперечать принципам економічного лібералізму, що засновані на Вашингтонському консенсусі [2; 12].

Таким чином, державна економічна політика повинна формуватися та реалізовуватися з дотриманням певних принципів, серед яких:

- *конституційність*, оскільки політика реалізується відповідно до законодавства держави на засадах розподілу завдань, повноважень та відповідальності між органами державної влади та суб'єктами економічної системи;
- забезпечення *цілісності та єдності економічного простору* на всій території країни, а також її грошово-кредитної, бюджетно-податкової та інших систем;

- *єдність* цілей, напрямів, завдань і механізмів реалізації державної економічної політики;
- *комплексний підхід* до реалізації економічної політики держави;
- *взаємодія* органів державної влади із суб'єктами економіки у процесі реалізації державної економічної політики;
- *наступність* державної економічної політики на всіх етапах її здійснення;
- *захист прав* економічних суб'єктів з боку держави;
- стимулювання *співпраці* між органами державної влади та економічними суб'єктами у розробленні та реалізації заходів економічної політики;
- *мінімізація втручання* органів державної влади у господарську діяльність економічних суб'єктів [19; 21].

Економічні інститути передбачають встановлення статусу економічних суб'єктів, прийняття норм та правил їх діяльності, урахування особливостей сфери господарської діяльності, в якій вони взаємодіють. Система норм і правил встановлює певний порядок дій економічних суб'єктів на засадах свободи та рівності, які своєю активністю забезпечують досягнення цілей, що перебувають в основі відповідної економічної функції. Встановлені державою норми та правила ґрунтуються на силі централізованої влади, а тому вони є обов'язковими для виконання всіма суб'єктами господарської системи і своєрідним засобом зовнішнього впливу на їх активність. Відтак, дієвість економічних функцій держави формується лише у разі, якщо державна політика інтегрована у суспільну систему та ґрунтується на комплексному врахуванні особливостей розвитку національної економіки. При цьому *дієздатність економічної політики* передбачає:

- досягнення соціального ефекту економічної політики завдяки розширенню зайнятості, стимулюванню малого підприємництва, підвищенню ефективності використання державних коштів;
- забезпечення надійного правозастосування в усіх сферах соціально-економічного життя на основі реалізації антикорупційної політики, забезпечення прав власності, надання публічних послуг, здійснення децентралізації;
- сприяння поширенню інформації про ринкову кон'юнктуру, налагодження партнерських відносин між підприємницьким сектором, державою та громадянським суспільством щодо формування державної політики;
- переорієнтацію економічної політики на основі врахування глобальних ризиків на основі виходу за межі стабілізаційного впливу та формування ґрунтовних засад розвитку конкурентоспроможної національної економіки [4; 19].

Глобальна пандемія зумовила величезні економічні втрати суб'єктів господарювання у кожній країні світу. Переважна більшість країн вдалися до радикальних карантинно-обмежувальних заходів. Часткове або повне призупинення діяльності у багатьох сферах та видах діяльності, занепад туристичної галузі, обмеження діяльності сфери харчування,

закриття розважальних закладів, значне зменшення пасажиропотоку абсолютно в усіх сферах перевезень – усі ці фактори призвели до зменшення економічної активності й спричинили падіння ВВП країн, невиконання бюджетів та занепад національних економік загалом [27]. Наразі абсолютно всі світові інституції продовжують роботу над мінімізацією негативного впливу пандемії, спричиненої *COVID-19*. Поки існуватимуть обмеження соціального дистанціювання, відновлення економічної активності буде доволі повільним, що, своєю чергою, відобразиться на макроекономічних показниках (рис. 3).

Рис. 3. Виміри глобальних змін функціонування економіки за умов пандемії

Джерело: складено автором на основі власних досліджень та узагальнень.

На всебічний та системний аналіз заслуговує досвід Китаю у реалізації економічної політики. При цьому підґрунтям ефективного впровадження передових технологій та стрімкого економічного прориву є якраз державна підтримка широкомасштабної та системної реалізації цифрових перетворень у Китаї. Застосування стратегічного підходу як до розроблення власних, так й імпорту новітніх технологій з-за кордону, державне фінансування освітньо-наукових програм та розвитку інноваційних технологій, створення та підтримання спеціальних технологічних зон для залучення прямих іноземних інвестицій обу-

мовили те, що з 1950 по 2019 рр. ВВП КНР зріс у понад сто сімдесят разів із середніми темпами зростання 8.1 % щороку. У 2009 р. Китай став найбільшим у світі експортером та другим у світі імпортером. Один із ключових елементів сучасних тенденцій розвитку Китаю – інвестиції у дослідження та розробки. У 2018 р. на вказані цілі спрямовувалося 2.2 % ВВП. Сьогодні КНР посідає провідні позиції у світі за такими напрямками, як аерокосмічні дослідження, квантові обчислення, суперкомп'ютери, штучний інтелект, 5G, електротранспорт, високошвидкісні залізниці [28; 29].

У Китаї зосереджено 70 % світового виробництва акумуляторних батарей для електромобілів. Китайська *Huawei* отримує близько 50 % прибутків від проєктів, що реалізуються за межами країни, підтримуючи при цьому комунікаційні мережі у понад 170 країнах з населенням близько 3 млрд осіб. Велика увага приділяється флагманській ініціативі "Один пояс, один шлях", яка спрямована на економічний розвиток, а її учасниками стали сто тридцять шість країн та тридцять міжнародних інституцій. Тільки китайські інвестиції у різні проєкти цієї ініціативи перевищили 90 млрд дол. США [4, с. 59].

За результатами проведеного аналізу дійдемо висновку, що урядові інституції цілого ряду країн зосереджують щоразу більше зусиль на пошукові та реалізаційні виважених рішень, спрямованих на пошук швидких шляхів виведення економіки власних країн на траєкторію стійкого розвитку. Одним з напрямів виконання таких рішень є реалізація інвестиційних проєктів у галузі інфраструктури, які є важливим резервом при формуванні робочих місць та стимулюванні зростання ВВП. Саме широкомасштабні інфраструктурні проєкти створювали надійне підґрунтя для подолання кризових явищ [28; 29].

Уряд Китаю зазначає, що ініціатива "Один пояс, один шлях" є знаковою зовнішньополітичною ініціативою та найбільшим в історії глобальним проєктом у сфері інфраструктури. Йдеться про фінансування та будівництво доріг, залізниць, електростанцій, портів, мереж телекомунікацій. Водночас останнім часом Китай є єдиною країною, що активно пропонує фінансування проєктів критичної інфраструктури у країнах з низьким та середнім рівнем доходу, натомість висока конкурентоспроможність товарів пояснюється не конкуренцією, а здатністю швидко перейти від планування об'єктів до їх спорудження [29; 30]. При цьому розвинені країни інтерпретують "Один пояс, один шлях" як загрозу глобальній макроекономічній стабільності, оскільки Китай, надаючи позики на нестійкі проєкти, фактично нарощує борги багатьох країн. Крім того, реалізуючи цю ініціативу, деякі країни активно розвивають вугільну галузь, а також змінюють умови функціонування ринків на користь китайських компаній, що призводить до виняткової залежності від технологій з КНР та інтегрування їх у більш тісні економіко-політичні відносини з цією країною [29; 31]. Досвід Китаю у реалізації виваженої економічної політики стійкого економічного

зростання є унікальним кейсом і потребує подальших ґрунтовних та системних наукових досліджень. Зазначений досвід є значною мірою унікальним у тому контексті, що саме на основі такої економічної політики країні вдалося подолати значну відсталість, вивести за межі бідності близько 800 млн жителів та за багатьма показниками перетворитися на економіку номер один у світі.

Визначено, що у багатьох країнах комплекс інструментів монетарної політики спрямовувався на підтримання економіки через здешевлення та розширення ресурсних можливостей банківської системи. Так, Національний банк України з початку кризи, разом із зниженням облікової ставки і наданням банкам більшої гнучкості в управлінні ліквідністю шляхом модифікації операційного дизайну монетарної політики, здійснив низку регуляторних і наглядових послаблень, розширив перелік прийнятної застави для отримання кредитів, а також запровадив нові інструменти – довгострокове рефінансування банків строком до п'яти років і своп процентної ставки. Можливості антикризової монетарної політики значною мірою визначаються довірою. Центральні банки розвинених країн з резервними валютами та країн з високим ступенем довіри до центрального банку, уряду та національної валюти мають широкі можливості використання грошово-кредитної політики (таблиця).

Таблиця

Показники монетарної політики у деяких країнах з ринками, що формуються, у 2017-2019 рр.

Країна	Монетарна політика та якість інституцій				Доларизація грошової сфери, %		Дохідність суверенних євробондів, %
	Кількість років з моменту запровадження режиму інфляційного таргетування	Середньорічні темпи інфляції, %	Інфляційний таргет, %	Якість інституцій, місце у загальному рейтингу	Кредитів	Зобов'язань банків	
Україна	5	11.1	5±1	104	42	43.1	5.2
Угорщина	19	2.9	3±1	63	–	–	2.0
Польща	22	2.0	2.5±1	60	22.6	17.1	0.5
ПАР	20	4.7	3-6	55	9.4	7.1	4.5
Туреччина	14	14.2	5±2	71	32.1	54.5	5.6
Румунія	15	3.3	2.5±1	52	32.2	31	3.1
Мексика	19	4.9	3±1	98	14.9	19.4	3.2
Таїланд	20	0.8	2.5±1.5	67	–	–	–
Індонезія	15	3.3	3.5±1	51	13.8	19.3	2.9
Філіппіни	18	3.5	3±1	87	10.7	19.6	2.1
Колумбія	21	3.7	3±1	92	6.0	12.8	3.2
Індія	5	3.9	4±2	59	8.7	7.0	2.1
Чилі	29	2.3	3±1	32	18.9	26.7	2.6

Джерело: складено автором за даними [32].

Результати аналізу даних, наведених у таблиці, свідчать, що проведення виваженої монетарної політики у допандемічний період створило надійне підґрунтя для подолання країнами наслідків кризи, зумовлених пандемією. Саме ті країни, в яких зафіксовано відносно невисокі темпи інфляції у 2017–2019 рр., і в яких сформовано дієві інститути зі значним ступенем спроможності, загалом змогли вийти на траєкторію подолання таких наслідків, серед них: Польща, Румунія, Чилі, Індія, Індонезія, Південно-Африканська Республіка.

Національні уряди запропонували широкий спектр заходів для подолання економічного спаду через глобальну пандемію. Велика кількість країн підтримували домашні господарства грошовими виплатами, які спрямовувалися насамперед вразливим категоріям – пенсіонерам, інвалідам, студентам, безробітнім. В Україні запроваджено непряму підтримку населення через комунальні субсидії, банківські кредитні канікули, субсидовані програми іпотечних кредитів, спрощення доступу до програм соціальної підтримки. На рис. 4 наведено показники втраченого економічного зростання та обсяги заходів фіскальної підтримки у деяких країнах світу у 2019–2020 рр.

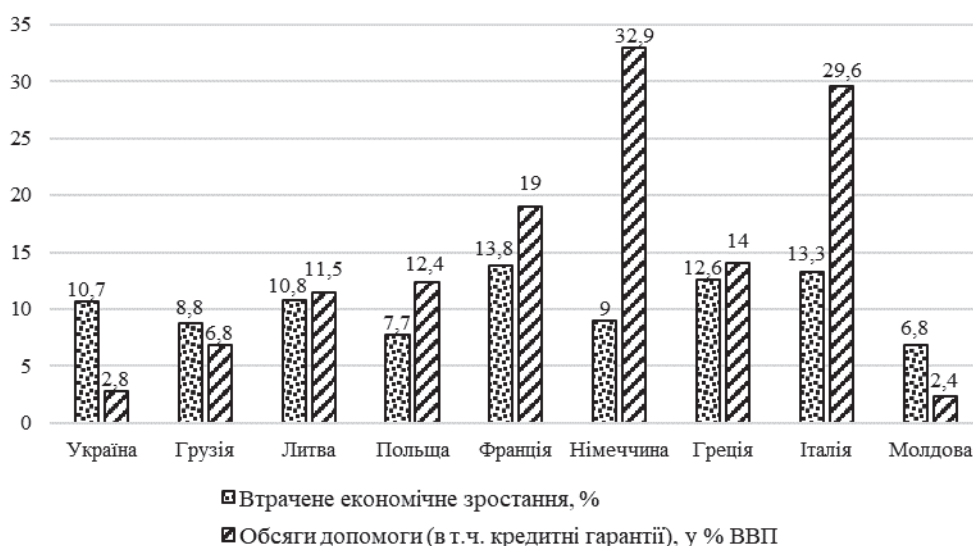

Рис. 4. Показники втраченого економічного зростання та обсяги заходів фіскальної підтримки у деяких країнах світу у 2019–2020 рр.

Джерело: складено автором за даними [33].

На основі аналізу даних, наведених на рис. 4, можна стверджувати, що далеко не завжди великі обсяги допомоги з боку держави забезпечували надійний компенсаційний ефект, спроможний зменшити обсяги падіння валового внутрішнього продукту. Так, зокрема, у Німеччині обсяги державної допомоги сягнули позначки у майже 33 % від ВВП, однак при цьому його обсяг помітно скоротився. В Італії

на підтримку економіки спрямовано майже 30 % ВВП, проте це не стало надійним запобіжником на шляху його падіння. В Україні обсяг ВВП протягом 2019–2020 рр. скоротився у порівняльних відносних значеннях, хоча обсяг державної допомоги був значно меншим.

Висновки. Глобальна пандемія виявилася багатоаспектним, складним та суперечливим процесом з притаманними йому об'єктивними властивостями і закономірностями, оскільки вона вплинула на всі виміри життя суспільства. Місце і роль держави за умов сучасних викликів, пов'язаних з пандемією, визначаються передусім тим, що держава розглядається як суб'єкт, що забезпечує розбудову та збалансоване функціонування всіх елементів національної економічної системи. Як представник суспільства загалом саме держава встановлює правила функціонування та ґрунтовної взаємодії економічних агентів у межах певного господарського порядку і здійснює контроль за їх дотриманням. Підґрунтям для реалізації виваженої економічної політики має бути наукова ідентифікація стратегічних пріоритетів розвитку економіки й визначення на цій основі концептуальних підходів та інструментів з метою формування системи ідентифікації наближення кризових явищ у майбутньому.

Конфлікт інтересів. Автор заявляє, що він не має фінансових чи нефінансових конфліктів інтересів щодо цієї публікації; не має відносин із державними органами, комерційними або некомерційними організаціями, які могли б бути зацікавлені у поданні цієї точки зору. З огляду на те, що автор працює в установі, яка є видавцем журналу, що може зумовити потенційний конфлікт або підозру в упередженості, остаточне рішення про публікацію цієї статті (включно з вибором рецензентів та редакторів) приймалося тими членами редколегії, які не пов'язані з цією установою.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кораблін С. Державне регулювання як чинник протидії COVID-19. *Економіка України*. 2021. № 7. С. 27-40. <https://doi.org/10.15407/economyukr.2021.07.027>
2. Геєць В. Феномен нестабільності – виклик економічному розвитку. Київ: Академперіодика, 2020. 456 с.
3. Amosha O., Pidorycheva I., Zemliankin A. Trends in the World Economy Development: New Challenges and Prospects. *Science and Innovation*. 2021. Vol. 17. № 1. P. 3-17. <https://doi.org/10.15407/scine17.01.003>
4. Haskel J., Westlake S. *Capitalism without capital: the rise of the intangible economy*. Princeton University Press. 2018. 278 p.
5. Гриценко А. Методологія дослідження трансформації економічних функцій держави в умовах глобалізації. *Економіка України*. 2021. № 7. С. 27-40. <https://doi.org/10.15407/economyukr.2021.07.005>
6. Шаров О. Держава і ринок в умовах сучасної глобалізації: боротьба протилежностей чи синергія взаємодії? *Економіка України*. 2021. № 7. С. 41-53. <https://doi.org/10.15407/economyukr.2021.07.041>
7. Уманців Ю. Економічна політика держави в умовах глобалізації. *Вісник Київського національного торговельно-економічного університету*. 2017. № 1. С. 5-18. <http://visnik.knute.edu.ua/files/2017/01/2.pdf>
8. Danylyshyn B., Bohdan I. Developing a system of anti-crisis measures for Ukraine's economy in the spread of the coronavirus pandemic. *Banks and Bank Systems*. 2020. Vol. 15. Issue. 2. P. 1-15. [https://doi.org/10.21511/bbs.15\(2\).2020.01](https://doi.org/10.21511/bbs.15(2).2020.01)

9. Москаленко О. М. Нова парадигма економічної політики для постпандемічної економіки. *Ефективна економіка*. 2021. № 10. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=9428> (дата звернення: 16.12.2021). <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2021.10.17>
10. Федулова І., Джулай М. Економічні наслідки пандемії COVID-19 для підприємств України. *Вісник Київського національного торговельно-економічного університету*. 2020. № 4. С. 74-91. [http://doi.org/10.31617/visnik.knute.2020\(132\)06](http://doi.org/10.31617/visnik.knute.2020(132)06)
11. Сіденко В. Співвідношення глобалізації та локалізації економічних процесів в умовах зростання глобальних ризиків. *Економічна теорія*. 2021. № 3. С. 72-90. <http://doi.org/10.15407/etet2021.03.072>
12. Білорус О. Політекономічний прогноз глобального співрозвитку в XXI столітті: глобальний пост-капіталізм чи світ-система інформаційно-мережевого глобалізму. *Економічна теорія*. 2018. № 1. С. 5-20. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/ecte_2018_1_3.pdf
13. Аджемоглу Д., Робінсон Дж. Чому нації занепадають; пер. з англ. О. Дем'янчука. 2-ге вид., випр. Київ: Наш формат, 2017. 440 с.
14. Спенс М. Нова конвергенція. Київ: Темпора, 2017. 352 с.
15. Аузан О. Економіка всього. Як інститути визначають наше життя. Київ: Лаурис, 2017. 144 с.
16. Дубровський В. Від гідності до успіху: як побудувати економічне диво на українському ґрунті. Київ: Дух і літера, 2017. 200 с.
17. Лагутін В. Цивілізаційні та інституційні фактори глобальних економічних трансформацій XXI ст. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2019. № 2. С. 5-19. [https://doi.org/10.31617/zt.knute.2019\(103\)01](https://doi.org/10.31617/zt.knute.2019(103)01)
18. Кравчук Н. Я. Дивергенція глобального розвитку: сучасна парадигма формування геофінансового простору: монографія. Київ: Знання, 2012. 782 с.
19. Концептуально-методологічні трансформації економічної теорії XXI ст.: монографія; за ред. А. А. Мазаракі. Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т., 2021. 344 с.
20. Білорус О. Політекономічний прогноз глобального співрозвитку в XXI столітті: глобальний пост-капіталізм чи світ-система інформаційно-мережевого глобалізму. *Економічна теорія*. 2018. №1. С. 5-20.
21. Кіндзерський Ю. Інклюзивна індустріалізація для сталого розвитку: до засад теорії та політики формування. *Економіка України*. 2021. № 5. С. 3-39. <https://doi.org/10.15407/economyukr.2021.05.003>
22. Черленяк І. І., Курей О. А. Виклики антикризового управління економікою в умовах пандемії. *Науковий вісник Ужгородського університету*. Серія: Економіка. 2020. № 1. С. 10-18. [https://doi.org/10.24144/2409-6857.2020.1\(55\).10-18](https://doi.org/10.24144/2409-6857.2020.1(55).10-18)
23. Резнікова Н. В., Панченко В. Г., Іващенко О. А. Від ревізії економічної теорії до ревізії економічної політики: пастки Нового макроекономічного консенсусу. *Економіка України*. 2021. № 3. С. 19-40. <https://doi.org/10.15407/economyukr.2021.03.019>
24. Резнікова Н. В., Панченко В. Г., Іващенко О. А. Вплив конкуренції інфраструктурних проєктів США та КНР на глобальну економічну кон'юнктуру та економічну безпеку країн, що розвиваються: боргові, технологічні і фінансові важелі тиску на сталий розвиток. *Економіка та держава*. 2021. № 8. С. 10-16. <https://doi.org/10.32702/2306-6806.2021.8.10>
25. Райнгарт К., Рогофф К. Циклічна історія фінансових криз; пер. з англ. О. Кальнова. Київ: Наш формат. 2019. 544 с.
26. Strange R., Zucchella A. Industry 4.0, global value chains and international business. *Multinational Business Review*. 2017. Vol. 25. Issue 3. P. 174-184. <https://doi.org/10.1108/MBR-05-2017-0028>
27. Auerbach A., Gorodnichenko Y., Murphy D. Inequality, Fiscal Policy and COVID-19 Restrictions in a Demand-Determined Economy. *European Economic Review*. 2021. Vol. 137. P. 11-50. <https://doi.org/10.1016/j.eurocorev.2021.103810>

28. Шваб К. Четверта промислова революція, Формуючи четверту промислову революцію. Харків: Клуб сімейного дозвілля. 2019. 416 с.
29. Корсунський С. Як будувати відносини з країнами Азії. Економіка, дипломатія, культурні особливості. Харків: Віват, 2021. 288 с.
30. Mazarakı A., Roskladka A., Ivanova O. China's digital policy: system analysis and implementation prospects for Ukraine. *Visnyk Kyivs'kogo nacional'nogo torgovel'no-ekonomichnogo universytetu*. 2021. № 3. P. 4-17. [https://doi.org/10.31617/visnik.knute.2021\(137\)01](https://doi.org/10.31617/visnik.knute.2021(137)01)
31. Мазаракі А., Мельник Т. Стратегія неоіндустріального імпортозаміщення в Україні. *Вісник Київського національного торговельно-економічного університету*. 2021. № 5. С. 4-33. [https://doi.org/10.31617/visnik.knute.2021\(139\)01](https://doi.org/10.31617/visnik.knute.2021(139)01)
32. Петрик О., Ребрик М. Як центральні банки світу реагують на розвиток кризи COVID-19. URL: <https://zn.ua/ukr/macrolevel/nestandartni-rishennja-dlja-nestandartnikh-chasiv.html> (дата звернення 28.12.2021)
33. Шоломицька О., Сологуб І. Низькі ставки, гроші та гарантії. URL: <https://voxukraine.org/uk/nizki-stavki-groshi-ta-garantiyi-zahodi-reaguvannya-na-ekonomichnu-krizu-v-ukrayini-ta-inshih-krayinah> (дата звернення 28.12.2021)

REFERENCES

1. Korablin, S. (2021). Derzhavne reguljuvannja jak chynnyk protydii' COVID-19 [State regulation as a factor in counteracting COVID-19]. *Ekonomika Ukrainy – Economy of Ukraine*, 7, 27-40. <https://doi.org/10.15407/economyukr.2021.07.027> [in Ukrainian].
2. Gejec', V. (2020). *Fenomen nestabil'nosti – vyklyk ekonomichnomu rozvytku [The phenomenon of instability is a challenge to economic development]*. Kyiv: Akadempriodyka [in Ukrainian].
3. Amosha, O., Pidorycheva, I., & Zemliankin, A. (2021). Trends in the World Economy Development: New Challenges and Prospects. *Science and Innovation*. (Vol. 17), 1. (pp. 3-17). <https://doi.org/10.15407/scine17.01.003> [in English].
4. Haskel, J., & Westlake, S. (2018). *Capitalism without capital: the rise of the intangible economy*. Princeton University Press [in English].
5. Grycenko, A. (2021). Metodologija doslidzhennja transformacii' ekonomichnyh funkcij derzhavy v umovah globalizacii' [Methodology of research of transformation of economic functions of the state in the conditions of globalization]. *Ekonomika Ukrainy – Economy of Ukraine*, 7, 27-40. <https://doi.org/10.15407/economyukr.2021.07.005> [in Ukrainian].
6. Sharov, O. (2021). Derzhava i rynek v umovah suchasnoi' globalizacii': borot'ba protylezhnostej chy synergija vzajemodii'? [The state and the market in the context of modern globalization: the struggle of opposites or synergy of interaction]. *Ekonomika Ukrainy – Economy of Ukraine*, 7, 27-40. <https://doi.org/10.15407/economyukr.2021.07.041> [in Ukrainian].
7. Umanciv, Ju. (2017). Ekonomichna polityka derzhavy v umovah globalizacii' [Economic policy of the state in the context of globalization]. *Visnyk Kyi'vs'kogo nacional'nogo torgovel'no-ekonomichnogo universytetu – Herald of Kyiv National University of Trade and Economics*, 1, 5-18. <http://visnik.knute.edu.ua/files/2017/01/2.pdf> [in Ukrainian].
8. Danylyshyn, B., Bohdan, I. (2020). Developing a system of anti-crisis measures for Ukraine's economy in the spread of the coronavirus pandemic. *Banks and Bank Systems*. (Vol. 15). Issue. 2. (pp. 1-15). [https://doi.org/10.21511/bbs.15\(2\).2020.01](https://doi.org/10.21511/bbs.15(2).2020.01) [in English].
9. Moskalenko, O. M. (2021). Nova paradygma ekonomichnoi' polityky dlja postpandemichnoi' ekonomiky [A new paradigm of economic policy for the post-pandemic economy]. *Efektivna ekonomika – Efektivna ekonomika*. № 10. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=9428> (data zvernennja: 16.12.2021). <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2021.10.17> [in Ukrainian].

10. Fedulova, I., & Dzhulaj, M. (2020). Ekonomichni naslidky pandemii' COVID-19 dlja pidprijemstv Ukrai'ny [Economic consequences of the COVID-19 pandemic for Ukrainian enterprises]. *Visnyk Kyi'vs'kogo nacional'nogo torgovel'no-ekonomichnogo universytetu – Herald of Kyiv National University of Trade and Economics*, 4, 74-91. [http://doi.org/10.31617/visnik.knute.2020\(132\)06](http://doi.org/10.31617/visnik.knute.2020(132)06) [in Ukrainian].
11. Sidenko, V. (2021). Spivvidnoshennja globalizacii' ta lokalizacii' ekonomichnyh procesiv v umovah zrostannja global'nyh ryzkyviv [The ratio of globalization and localization of economics process]. *Ekonomichna teorija – Economic theory*, 3, 72-90. <http://doi.org/10.15407/etet2021.03.072> [in Ukrainian].
12. Bilorus, O. (2018). Politekonomichnyj prognoz global'nogo spivrozvytku v XXI stolitti: global'nyj post-kapitalizm chy svit-systema informacijno-merezhevogo globalizmu [Political and economic forecast of global co-development in the XXI century: global post-capitalism or world-system of information and network globalism]. *Ekonomichna teorija – Economic theory*, 1, 5-20. http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DO WNLOAD=1&Image_file_name=PDF/ecte_2018_1_3.pdf [in Ukrainian].
13. Adzhemoglu, D., & Robinson, Dzh. (2017). *Chomu nacii' zanepadajut' [Why Nations Fail]*. (O. Dem'janchuk Trans.). Kyiv: Nash format [in Ukrainian].
14. Spens, M. (2017). *Nova konvergencija [New Convergence]*. Kyiv: Tempora [in Ukrainian].
15. Auzan, O. (2017). *Ekonomika vs'ogo. Jak instytuty vyznachajut' nashe zhyttja [The Economy of Everything. How Institutions Define Our Life]*. Kyiv: Laurus [in Ukrainian].
16. Dubrovs'kyj, V. (2017). *Vid gidnosti do uspihu: jak pobuduvaty ekonomichne dyvo na ukrai'ns'komu g'runti [From dignity to success: how to build an economic miracle on Ukrainian ground]*. Kyiv: Duh i litera [in Ukrainian].
17. Lagutin, V. (2019). Cyvilizacijni ta instyucijni faktory global'nyh ekonomichnyh transformacij XXI st. [Civilizational and institutional factors of global economic transformations of the XXI century]. *Zovnishnja torgivlja: ekonomika, finansy, pravo – Foreign trade: economics, finance, law*, 2, 5-19. [https://doi.org/10.31617/zt.knute.2019\(103\)01](https://doi.org/10.31617/zt.knute.2019(103)01) [in Ukrainian].
18. Kravchuk, N. Ja. (2012). *Dyvergencija global'nogo rozvytku: suchasna paradygma formuvannja geofinansovogo prostoru [Divergence of global development: a modern paradigm of geofinancial space formation]*. Kyiv: Znannja [in Ukrainian].
19. *Konceptual'no-metodologichni transformacii' ekonomichnoi' teorii' XXI st. [Conceptual and methodological transformations of economic theory of the XXI century]* (2021). A. A. Mazaraki (Ed.). Kyiv: Kyi'v. nac. torg.-ekon. un-t [in Ukrainian].
20. Bilorus, O. (2018). Politekonomichnyj prognoz global'nogo spivrozvytku v XXI stolitti: global'nyj post-kapitalizm chy svit-systema informacijno-merezhevogo globalizmu [Political and economic forecast of global co-development in the XXI century: global post-capitalism or world-system of information and network globalism]. *Ekonomichna teorija – Economic theory*, 1, 5-20 [in Ukrainian].
21. Kindzers'kyj, Ju. (2021). Inkljuzyvna industrializacija dlja stalogo rozvytku: do zasad teorii' ta polityky formuvannja [Inclusive industrialization for sustainable development: the foundations of the theory and policy of formation]. *Ekonomika Ukrai'ny – Economy of Ukraine*, 5, 3-39. <https://doi.org/10.15407/economyukr.2021.05.003> [in Ukrainian].
22. Cherlenjak, I. I., & Kurej, O. A. (2020). Vyklyky antykrizovogo upravlinnja ekonomikoju v umovah pandemii' [Challenges of anti-crisis management of the economy in a pandemic]. *Naukovyj visnyk Uzhgorods'kogo universytetu – Scientific Bulletin of Uzhgorod University*, 1, 10-18. [https://doi.org/10.24144/2409-6857.2020.1\(55\).10-18](https://doi.org/10.24144/2409-6857.2020.1(55).10-18) [in Ukrainian].
23. Reznikova, N. V., Panchenko, V. G., & Ivashhenko, O. A. (2021). Vid revizii' ekonomichnoi' teorii' do revizii' ekonomichnoi' polityky: pastky Novogo makroekonomichnogo konsensusu [From revision of economic theory to revision of economic policy: the pitfalls of the New Macroeconomic Consensus]. *Ekonomika Ukrai'ny – Economy of Ukraine*, 3, 19-40. <https://doi.org/10.15407/economyukr.2021.03.019> [in Ukrainian].

24. Reznikova, N. V., Panchenko, V. G., & Ivashhenko, O. A. (2021). Vplyv konkurencii' infrastrukturyh projektiv SShA ta KNR na global'nu ekonomichnu kon'junkturu ta ekonomichnu bezpeku kraї'n, shho rozvyvajut'sja: borgovi, tehnologichni i finansovi vazheli tysku na stal'nyj rozvytok [The impact of competition from the USA and Chinese infrastructure projects on the global economic situation and economic security of developing countries: debt, technological and financial levers of pressure on sustainable development]. *Ekonomika ta derzhava – Ekonomika ta derzhava*, 8, 10-16. <https://doi.org/10.32702/2306-6806.2021.8.10> [in Ukrainian].
25. Rajngart, K., & Rogoff, K. (2019). Cyklichna istorija finansovyh kryz [Cyclical History of Financial Crises]. (O. Kal'nov Trans.). Kyiv: Nash format [in Ukrainian].
26. Strange, R., & Zucchella, A. (2017). Industry 4.0, global value chains and international business. *Multinational Business Review*. (Vol. 25). Issue 3, (pp. 174-184). <https://doi.org/10.1108/MBR-05-2017-0028> [in English].
27. Auerbach, A., Gorodnichenko, Y., & Murphy, D. (2021). Inequality, Fiscal Policy and COVID19 Restrictions in a Demand-Determined Economy. *European Economic Review*. (Vol. 137), (pp.11-50). <https://doi.org/10.1016/j.euroecorev.2021.103810> [in English].
28. Shvab, K. (2019). *Chetverta promyslova revoljucija, Formujuchy chetvertu promyslovu revoljuciju* [The Fourth Industrial Revolution, Forming the Fourth Industrial Revolution]. Harkiv: Klub simejnogo dozvillja [in Ukrainian].
29. Korsuns'kyj, S. (2021). *Jak buduvaty vidnosyny z kraї'nyamy Azii'*. *Ekonomika, dyplomatiya, kul'turni osoblyvosti* [How to build relations with Asian countries. Economics, diplomacy, cultural features]. Harkiv: Vivat [in Ukrainian].
30. Mazaraki, A., Roskladka, A., & Ivanova, O. (2021). China's digital policy: system analysis and implementation prospects for Ukraine. *Visnyk Kyivs'kogo nacional'nogo torgovel'no-ekonomichnogo universytetu – Herald of Kyiv National University of Trade and Economics*, 3, 4-17. [https://doi.org/10.31617/visnik.knute.2021\(137\)01](https://doi.org/10.31617/visnik.knute.2021(137)01) [in English].
31. Mazaraki, A., & Mel'nyk, T. (2021). Strategija neoindustrial'nogo importozamishhennja v Ukraї'ni [Strategy of neo-industrial import substitution in Ukraine]. *Visnyk Kyi'vs'kogo nacional'nogo torgovel'no-ekonomichnogo universytetu – Herald of Kyiv National University of Trade and Economics*, 5, 4-33. [https://doi.org/10.31617/visnik.knute.2021\(139\)01](https://doi.org/10.31617/visnik.knute.2021(139)01) [in Ukrainian].
32. Petryk, O., & Rebryk, M. Jak central'ni banky svitu reagujut' na rozvytok kryzy COVID-19 [How the world's central banks are responding to the COVID-19 crisis]. *zn.ua*. <https://zn.ua/ukr/macrolevel/standartni-rishennja-dlja-standartnikh-chasiv.html> (data zvernennja 28.12.2021) [in Ukrainian].
33. Sholomyc'ka, O., & Sologub, I. Nyz'ki stavky, groshi ta garantii' [Low rates, money and guarantees]. *voxukraine.org*. <https://voxukraine.org/uk/nizki-stavki-groshi-ta-garantiyi-zahodi-reaguvannya-na-ekonomichnu-krizu-v-ukrayini-ta-inshih-krayinah> (data zvernennja 28.12.2021) [in Ukrainian].

Надійшла до редакції 30.12.2021.
 Прийнято до друку 21.01.2022.
 Публікація онлайн 24.02.2022.